

Český chmel pod drobnohledem

V poslední době se rozhořela kauza o kvalitě chmele. Jeden z pěstitelů uvedl, že některá sadba odrůdy Žatecký poloraný červeňák (ŽPČ) je poškozena vadou, jejímž důsledkem je údajně nižší výnos, což chmelařům způsobuje ekonomické ztráty. Vznikla tak nepodložená domněnka, že část piva je vařena z vadného chmele. Proti tomu se ohradily jak Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, tak i další instituce, které se zabývají problematikou chmele. Český chmel je totiž pod stálým dozorem a udržuje si svoji kvalitu a výjimečnost.

Zuzana Fialová

Tisková mluvčí Ústředního kontrolního a zkušební ústavu zemědělského (ÚKZÚZ) Lucie Pytlíková informovala, že ÚKZÚZ řeší problém odrůdových odlišností Žateckého poloraného červeňáku (ŽPČ) od srpna 2017. Od prvních kontrol ve chmelnicích bylo zřejmé, že k odlišnému fenotypovému projevu odrůdy ŽPČ došlo pouze v sadbě od dodavatele Chmelařský institut (CHI), ve výsadbách chmele od dalších dvou dodavatelů sadyby nebyly změny zaznamenány.

V roce 2018 provedl ÚKZÚZ monitoring chmele na 400 hektarech chmelnic, a to v produkčních výsadbách odrůdy ŽPČ, klonu 72, vysazených v letech 2011 až 2016, od dodavatele sadyby Chmelařského institutu. Bylo zjištěno, že se ve výsadbách vyskytují v různém procentuálním zastoupení rostliny, které projevem morfologických (fenotypových) znaků neodpovídají úřednímu popisu odrůdy ŽPČ. Habitus rostlin byl kyjovitý, tvorba hlávek nevyrovnaná, hlávky malé, špatně vyvinuté, doba kvetení opožděná, sklizňová zralost hlávek nastupovala pozdě a nerovnoměrně a podobně.

Jednatel Chmelařského institutu Josef Patzak k tomuto problému uvedl, že co se týká fenotypových odlišností u ŽPČ klonu 72, který byl popsán v monitoringu, sledovaly se pouze porosty Chmelařského institutu. „Srovnání měl kontrolní orgán pouze na několika lokalitách, kde byly výsadby vedle sebe. Naše materiály vykazovaly vyšší variabilitu, ale důvodem bylo to, že pro produkci sadyby využíváme více meriklonů (pozn. redakce – geneticky identické potomstvo, vzniklé cestou tkáňové kultury),“ sdělil. Proto byla podle něj novelizová-

na vyhláška a zákon o produkci osiva a sadyby, abychom dále pěstovali pro vyrovnanost Osvaldovy klony pouze z jednoho meriklonu. „Kdyby byl takový monitoring prováděn i u konkurenčních výsadeb, určitě by tam byla nalezena též určitá variabilita,“ podotkl Patzak. Osvaldovy klony jsou vlastně stále původním porostem starým několik staletí, jen zdokonaleným výběrem nejkvalitnějších rostlin.

Podle některých chmelařů na odlišnosti měly vliv extrémní klimatické podmínky (abnormální teploty a velké sucho). Vždyť ani Národní odrůdový úřad nedokázal vyhodnotit novošlechtěnce kvůli neobvyklým projevům růstu vzhledem k extrémním klimatickým podmínkám a odložil hodnocení na další rok. Chmelařství, družstvo Žatec, poznamenalo, že v minulém roce byl zaznamenán mimořádně vysoký počet tropických dnů a ve spojení s obrovským deficitem srážek šlo o velmi stresující podmínky pro rostliny. Navíc mladší porosty měly vitálnější růst a v daných klimatických podmínkách se chovaly odlišně ve srovnání se staršími výsadbami. „V letošním roce je situace úplně jiná a porosty vypadají naprosto jinak než vloni. Letos přitom již monitoring nebyl opakován,“ doplnil jednatel Chmelařského institutu.

Existence odlišných rostlin

Jednorázově provedená identifikace odrůd chmele na základě DNA analýzy nepotvrdila, že by rostliny s odlišnými fenotypovými znaky vykazovaly i jiný genetický základ – pouze jeden vzorek z osmi vzorků ŽPČ neodpovídal podle analýzy žádné testované odrůdě z databáze 256 odrůd světového sortimentu. Je však třeba konstatovat, že DNA analýzy nejsou zcela jednoznačné právě v identifikaci odlišných

rostlin. Z tohoto důvodu také nejsou rozhodčí metodou ve stanovení odrůdové pravosti nebo čistoty u žádného druhu. Jedinou metodou je vizuální posouzení rostlin.

Analýzy obsahových látek neprokázaly, že by chmel z rostlin s odlišným fenotypovým projevem měl zcela odlišné hodnoty.

Český chmel je pod stálým dozorem Foto Zuzana Fialová

ÚKZÚZ však upozornil, že výsledky rozborů obsahových látek jsou uvedeny pouze jako doplňující informace a nepřihlíží se k nim při určování odrůdové pravosti, kolísají mezi jednotlivými ročníky i stanovišti.

„Protože se nepotvrdily domněnky o změně genetického základu odlišných rostlin a zdůvodňování změn variabilitou chmele, klimatickými podmínkami, špatnou agrotechnikou či lokalitou výskytu jsme zcela vyloučili (u zbývajících dodavatelů sadyby se tyto vlivy neprojevovaly!), tak logickým závěrem bylo,

že problémy s odlišnými rostlinami vznikají v procesu výroby rozmnožovacího materiálu metodou in vitro.

V průběhu roku 2018 byla proto provedena kontrola procesu výroby sadyby u jednotlivých dodavatelů sadyby chmele množení metodou in vitro a vedení evidence o vyrobené sadbě.

ŽPČ, klon 72. Tento posudek potvrdil, že „příčinou genetických/epigenetických změn sadyby chmele odrůdy ŽPČ je jednoznačně extrémní délka trvání kultury. Šlo o kultury založené v roce 1988 (stáří 30 let) a v letech 1996 a 1998) v rámci procesu výroby rozmnožovacího materiálu chmele.

Vnitřní kontrole byl navíc podroben i systém certifikace chmele, který vychází ze zákona č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele, ve znění pozdějších předpisů. V procesu certifikace chmele nebyly shledány žádné závady.

Nové podmínky

Výsledkem výše uvedených kroků jsou následující opatření, která se již postupně realizují. Ústav v roce 2017 založil vegetační zkoušku chmele, a to z uznané sadyby všech dodavatelů od roku 2017, které průběžně sleduje. V letošním roce se budou hodnotit první výsadby z roku 2017.

Počátkem roku 2018 byla novelizována vyhláška 332/2006 Sb., o množitelských porostech a rozmnožovacím materiálu chmele, révy, ovocných rodů a druhů a okrasných druhů a jeho uvádění do oběhu která stanovila povinnost dodavatelům sadyby zakládat srovnávací výsadby z materiálu, který se uvádí do oběhu.

Novela zákona č. 219/2003 Sb., o oběhu osiva a sadyby, ve znění pozdějších předpisů, která zavádí u chmele kategorii standardní rozmnožovací materiál, který budou dodavatelé vyrábět ve vlastní odpovědnosti pod dozorem ústavu podle přesně stanovených legislativních požadavků, je připravena k prvnímu čtení v Poslanecké sněmovně.

Další novela vyhlášky 332/2006 Sb., nastavující pevná pravidla pro výrobu rozmnožovací-

ho materiálu metodou in vitro včetně přesné evidence jednotlivých meriklonů, byla v červenci projednaná se všemi dodavateli sadyby a je připravena k zahájení legislativního procesu. Ústav bude nadále pokračovat ve stálém dozoru nad výrobou sadyby chmele.

Připravuje se rovněž novela zákona č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele, ve znění pozdějších předpisů, která se bude týkat zejména oblasti vedení evidence chmelnic, a to upřesněním práv a povinností pro ústav i pro pěstitele.

„Přesto, že se závěry ústavu ohledně příčin vzniku problému odlišných rostlin některých chmelařů nesouhlasí, shodli jsme se, že nastavení pevných podmínek výroby sadyby chmele metodou in vitro a výroba vyrovnaného a odrůdově pravého a čistého ŽPČ je nanejvýš potřebná pro všechny aktéry diskuse kolem chmele.

Aby si už nikdo mylně nevykládal výsledky šetření ÚKZÚZ, ústav zdůrazňuje, že:

1. Skutečnost, že se i u rostlin s odlišným fenotypovým projevem nadále jedná o odrůdu ŽPČ, ústav nikdy nezpochybnil.
2. Není prokázáno, že by chmel z rostlin s odlišným fenotypovým projevem měl jiné obsahové látky, že by byl tedy „vadný“ s ohledem na výrobu piva. Proti tomuto tvrzení se ústav zcela jednoznačně ohrazuje.
3. Certifikace chmele probíhá v souladu se zákonem o ochraně chmele a příslušnou prováděcí vyhláškou. Veškeré výsadby chmele jsou řádně evidovány v Registru chmelnic, a to včetně odrůdové skladby, všichni pěstitelé vyplňují Prohlášení producenta odrůdy. Následně je chmel ověřen pracovníky ÚKZÚZ. Ověření jakéhokoliv „vadného“ chmele je tak zcela vyloučeno.

Pěstitelé čekají průměrnou úrodu

Pěstitelé chmele očekávají průměrnou úrodu. Odhad se pohybuje kolem 6300 tun suchého chmele. Loni se sklizeň propadla meziročně téměř o čtvrtinu na 5126 tun. Pěstitelům pomohl déšť v posledních dnech. Kvalita plodiny je podle prvních rozborů dobrá. Uvedl to na Chmelařském dni ve Steknicích u Žatce předseda Svazu pěstitelů chmele České republiky Luboš Hejda.

Zuzana Fialová

„Bez vláhy z minulého týdne bychom na tom byli podobně jako loni,“ řekl Hejda. Extrémní sucho panovalo v Poohří celé jaro a vysoké teploty byly i v červenci. Chmel sice už odkvetl, ale musí ještě odrůst a uzavřít. Aby pěstitelé současnou vláhu využili, vyjedou traktory mezi sloupky možná o něco později než obvykle.

Na sklizeň je připravena technika i brigádníci, nasmlouvání s ročním předstihem. Ručně už se nečeše, ale musí se chmel sebrat, když spadne, nebo strhnout réva v místě, kam se nedostane traktor s česáčkou. Hejda připomněl, že velmi vítání jsou zahra-

niční pracovníci. „Domácí pracovní silou bychom to snad ani nezvládli,“ poznamenal.

Odborníci už udělali první rozbor, z něhož vyplynulo, že kvalita je dobrá. Pěstitelé si letos poradili se škůdci i chorobami, chmelnicím se vyhnuly kroupy a porosty jsou podle Hejdy v pořádku. „Věříme, že pivovary budou spokojeny,“ míní Hejda.

Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský eviduje, po pětiletém nárůstu v řadě, mírné snížení sklizňových ploch chmelnic v rámci České republiky. K 20. srpnu 2019 zaujímal sklizňová plocha 5003 hektarů, což bylo proti loňsku o 17 hektarů méně. Chmel se pěstuje ve třech chmelařských oblastech – Žatecko,

Úštěcko a Tršicko, u 119 pěstitelů. V Žatecké oblasti, která je největší, došlo oproti roku 2018 jako v jediné ke zvýšení sklizňové plochy o 13 hektarů na současných 3869 hektarů, což činí nárůst 0,34 procenta. V Úštěcké oblasti došlo ke snížení sklizňové plochy o 22 hektarů, což představuje úbytek 4,11 procenta na konečnou plochu 513 hektarů. V Tršické oblasti byl úbytek plochy menší, a to pouze osm hektarů, které představují 1,27 procenta. Sklizeň plocha v Tršické oblasti činí 621 hektarů. I přes mírné snížení plochy jemného aromatického chmele, kterým je Žatecký poloraný červeňák, o dvě procenta (87 hektarů), zaujímá v rámci České republiky stále 85,19 procenta

s plochou 4262 hektarů. Ke zvýšení plochy došlo zejména u hybridních odrůd, a to u odrůdy Sládek o 24 hektarů na 344 hektarů a u odrůdy Premiant o 23 hektarů na 193 hektarů. Plocha vysokoobsažné odrůdy Agnus se zvýšila o 16 hektarů na 58 hektarů. Hybridní odrůda Saaz Special byla vysazena na sedmi hektarech a její plocha činí 41 hektarů.

Výsazy nových porostů chmele za Českou republiku činily 248 hektarů, což je ze součtu sklizňových ploch chmelnic ČR 4,96 procenta. Oproti loňsku se jedná o snížení o 48 hektarů.

Situace českých pěstitelů se podle předsedy společnosti Chmelařství, družstvo Žatec, Zdeňka Rosy za posledních deset let zlep-

šila. „Ačkoliv nerostla plocha, investuje se do technologií a obnovy chmelnic,“ uvedl. Cena za Žatecký poloraný červeňák se podle něj pohybuje kolem 220 tisíc až 300 tisíc korun za tunu suchého chmele.

Právě Žatecký poloraný červeňák se sklízí jako první. Z každé dodané partie jsou podle Rosy odebrány vzorky, které jsou následně analyzovány na obsah pivovarsky cenných látek. U chmele je měřena také vlhkost. „První výsledky provedených analýz ukazují výbornou kvalitu včetně dobrého obsahu alfa hořkých látek u odrůdy Žatecký poloraný červeňák,“ sdělil.

Smlouvy mají pěstitelé uzavřeny zhruba na pět let dopředu, aby

měla jedna strana zajištěn odbyt a druhá dodávku. Cena piva loni na podzim nebo od Nového roku v ČR vzrostla. Podle Hejdy však chmel netvoří podstatnou částku v kalkulačním vzorci a navíc je zajištěn na základě dlouhodobých smluv.

Chmel zůstává jednou z mnoha položek agrárního zahraničního obchodu, u nichž má Česká republika dlouhodobě kladné saldo. Na export ročně směřuje 60 až 80 procent úrody, nejvíce do Japonska a Číny. Loni dosáhly plochy pěstování chmele ve světě svého maxima, pěstoval se na ploše 60 672 hektarů. Ve výměře patří České republice třetí místo po USA a Německu.